

הכלכלה הייחודית של החברה החרדית והשימוש במזון

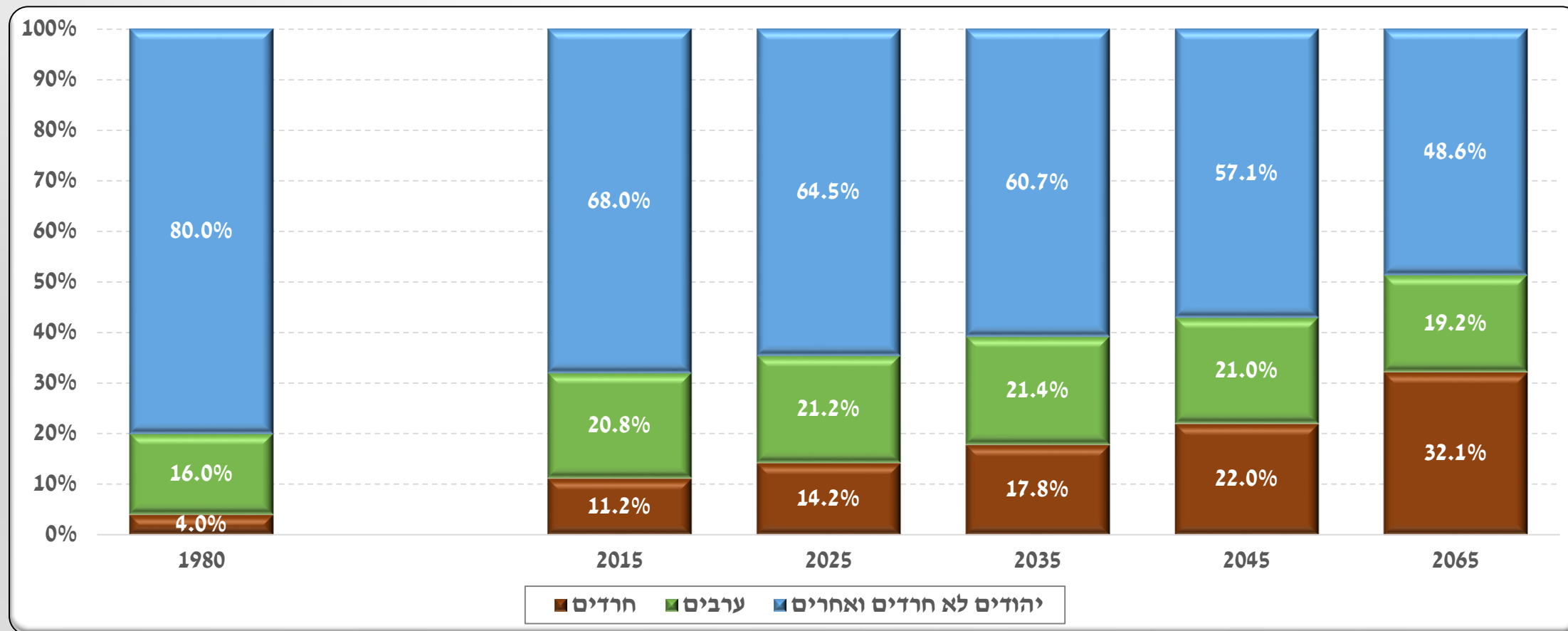
ניצה (קלינר) קסיר

מפגש למידה

מחלקת המטבע בבנק ישראל והמכון החרדי למחקרי מדיניות

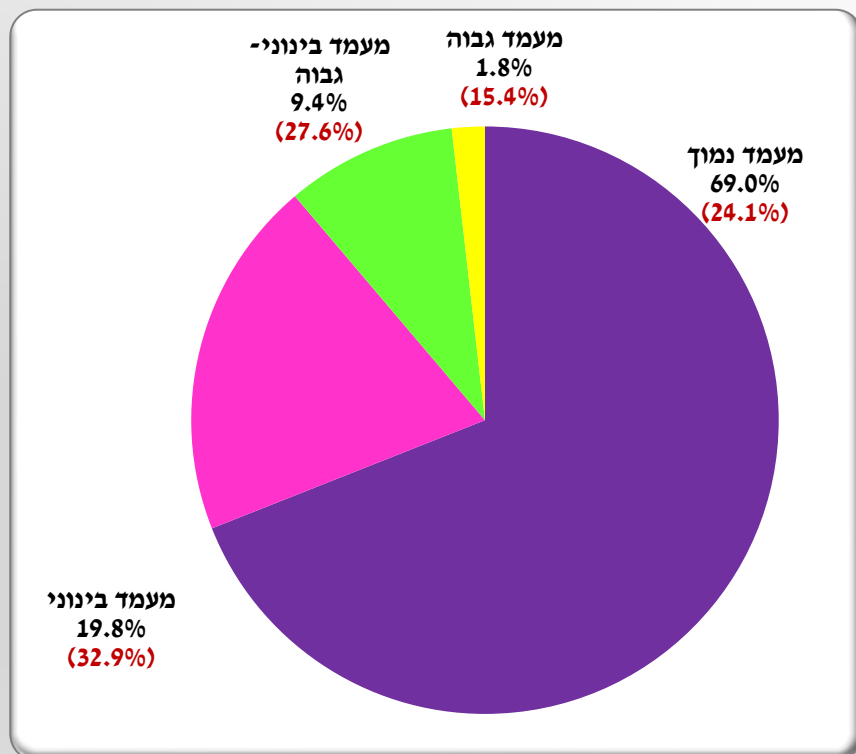
החברה החרדית גדלה בקצב מהיר

התפלגות האוכלוסייה ותחזית האוכלוסייה עד שנת 2065

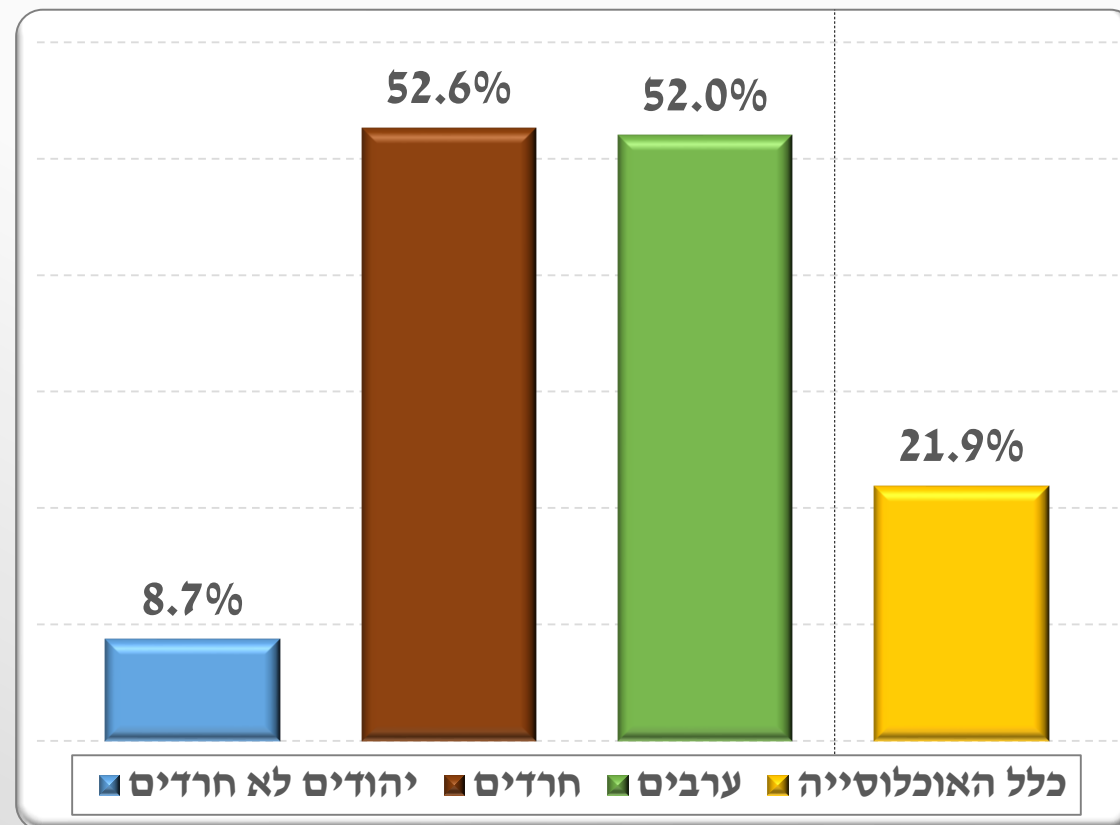

החברה החרדית מהאוכלוסיות העניות במדינה

מעמדות כלכליים בחברה החרדית (בהשוואה ליהודים לא חרדים, 2016)

שיעור העניים (תחולת העוני היחסי, נפשות)*

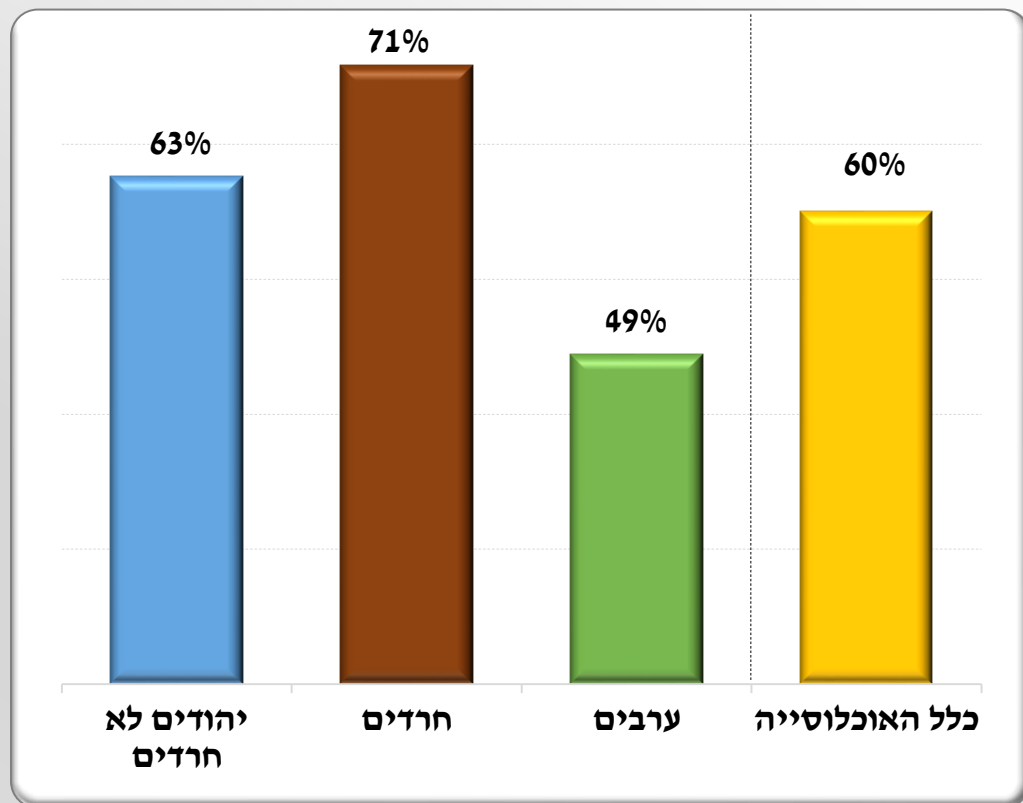

מעמד בינוני: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-75% מההכנסה החציונית לנפש סטנדרטית ונמוכה מ-125%.
מעמד גבוה: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-125% מההכנסה החציונית לנפש סטנדרטית ונמוכה מ-200%.

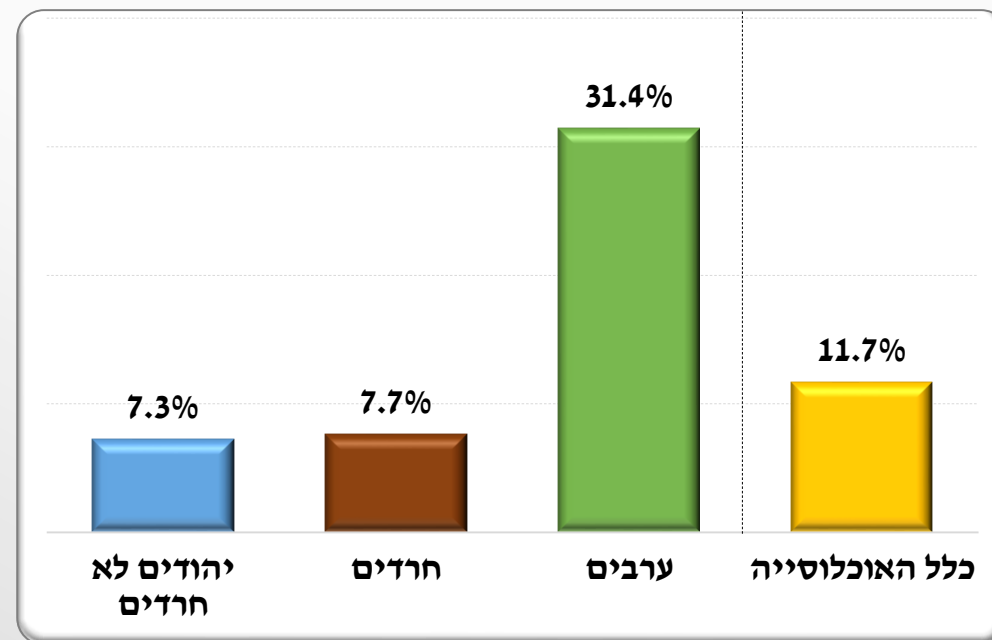
פרדוקס העוני

החרדים אינם חשים עניים ומרוצים ממצבם הכלכלי

שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי

שיעור האנשים שחשו עניים בשנה האחרונה

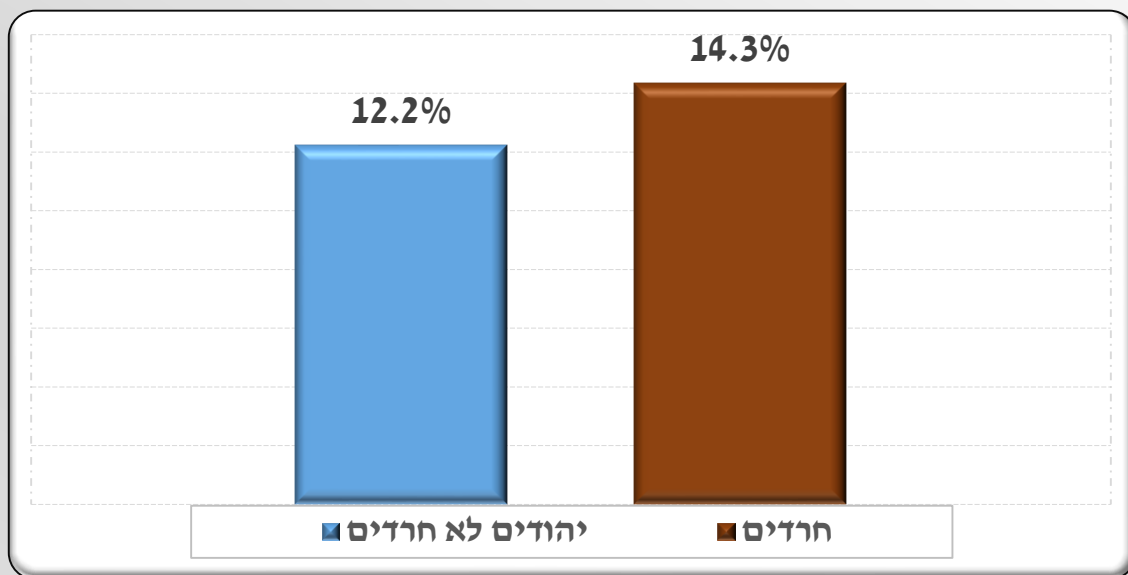

הפרדוקס משקף [גם] הבדלי תרבות שמח בחלקו וקבוצת הייחוס אינה כלל החברה

➤ 'הסתפקות במועט' – "פֶּת בַּמֶּלֶח תֹּאכֵל וּמִים בַּמְּשֻׁרָה תִּשְׁתֶּה" (מסכת אבות, ו, ד')

➤ תפיסת "השמח בחלקו" (מסכת אבות, ד, א')

שיעור העניים, לפי קו עוני נפרד לכל קבוצת אוכלוסייה

➤ קבוצת הייחוס –

החברה החרדית ולא כלל האוכלוסייה

- התבדלות והסתגרות מכוונת מהחברה הכללית, לשמירה על הערכים, התרבות והצביון החרדי
- ההתבדלות מתבטאת בכל תחומי החיים

הפרדוקס משקף [גם] הבדלי תרבות עוני שאינו נובע מכשלים

הסיבות המרכזיות לעוני* בחברה החרדית

- **מיעוט מפרנסים במשק בית** – בחירה בלימודי תורה על פני עבודה
 - **תכני הלימוד אינם מכוונים לשוק העבודה** – בחירה בלימודי תורה על פני לימודים אחרים
 - **הקמה של משפחה גדולה, וגדולה ככל האפשר** –
- ”ותלמוד תורה כנגד כלם”
(משנה פאה, א, א)
- ”כל המוסיף נפש אחת מישראל, כאילו בנה עולם”
(משנה תורה, הלכות אישות, טו, טז)

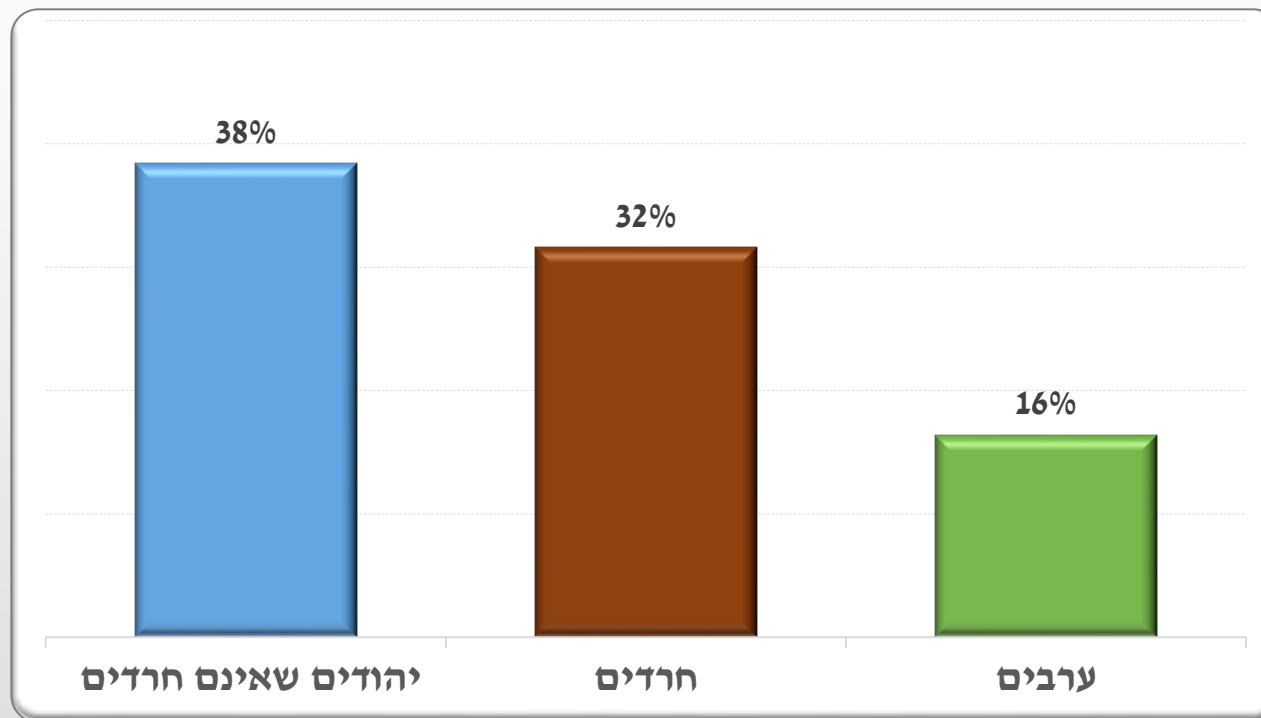
- **הקשר בין הכנסה לרווחה/תועלת בחברה החרדית נמוך יחסית**
- **העוני בחברה החרדית אינו נובע מכשלים אלא מבחירה מכוונת ומודעת, שאמנם משתקפת ברמת הכנסה נמוכה אך מעלה את רמת הרווחה של החרדים**

למרות רמת ההכנסות הנמוכה שיעור המצליחים לחסוך אינו נמוך – התנהלות מחושבת

שיעור המצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית

גורם מעודד חיסכון:

הנורמה הרווחת בחלקים נרחבים בציבור החרדי שלפיה חלק ניכר מעלויות השאת הצאצאים מוטלות על כתפי ההורים

”תלמיד חכם, מכלכל דבריו במשפט, אוכל ושותה וזן את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו”

(משנה תורה, הלכות דעות, ה, כ)

קונים פחות ובמחירים נמוכים

הבדלי תרבות והתנהלות כלכלית מותאמת הכנסות

קונים פחות

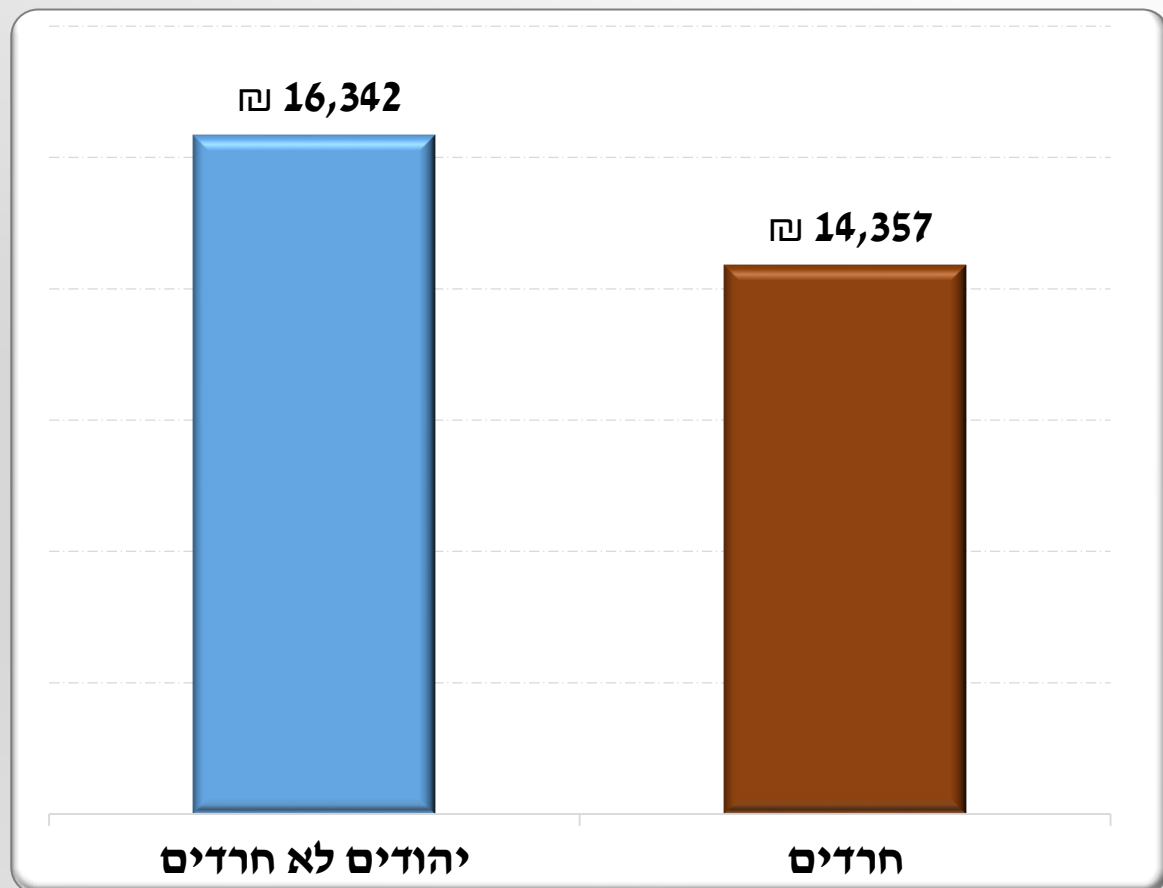
- קונים כשצריך – 'תרבות הצריכה המערבית' אינה נפוצה בחברה החרדית
- שימוש חוזר בבגדים ובציוד – העברה בתוך המשפחה ובין משפחות
- צריכה נמוכה של תחבורה ותקשורת ושל תרבות ונופש, המהוות מרכיב מהותי מסך ההוצאה בחברה הלא חרדית

מחירים נמוכים יותר

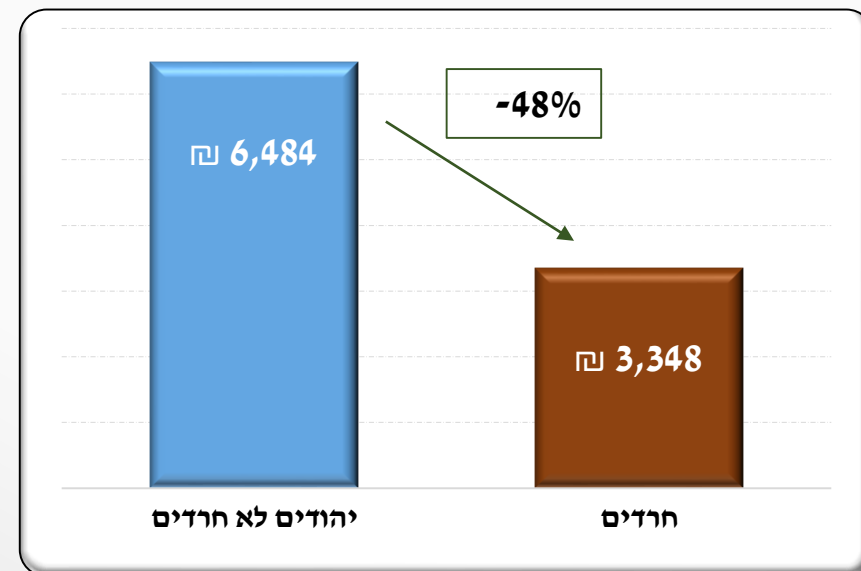
- המחירים הנמוכים יותר בשוק החרדי מותאמים ליכולת הקנייה במגזר
- קנייה קולקטיבית מאורגנת רווחת בשכונות ובישיבות

הוצאות הצריכה של החרדים נמוכות יחסית

הוצאות צריכה חודשית למשק הבית (ממוצע)

הוצאות חודשיות ממוצעת לתצרוכת לנפש

למרות מספר הנפשות הגדול יותר במשק בית חרדי, ההוצאה הממוצעת של משק בית חרדי נמוכה ב-12% מההוצאה החודשית במשק בית יהודי לא-חרדי

תרומות כספיות ואחרות

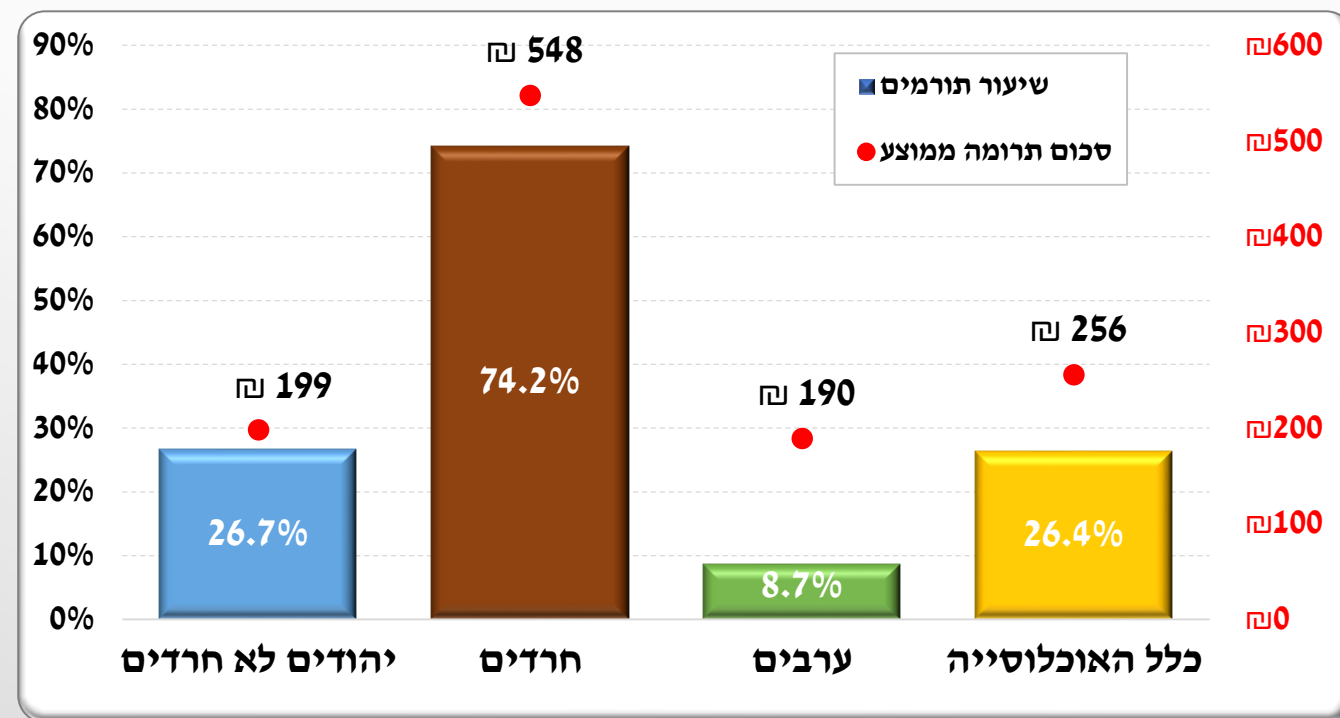
ציווי הלכתי ונורמות קהילתיות חברתיות

וכנכתב בבבא מציעא: "ענייך קודמין..."

שיעור מקבלי תרומות²

ערבים	חרדים	יהודים לא חרדים	
4%	12%	1%	תרומות כספיות
1%	14%	2%	סיוע במוצרים

תרומות כספיות - שיעור משקי הבית התורמים, וגובה תרומה ממוצע¹

"עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ" (דברים, י"ד, כ"ב)

משקי הבית החרדים המהווים 6% מכלל משקי הבית בישראל, תורמים כ-37% מסך התרומות של משקי הבית

¹מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, תרומות כספיות בחברה החרדית. המכון החרדי למחקרי מדיניות, 2016. נתונים (עדכון): סקר הוצאות משקי בית לשנת 2016 של הלמ"ס.
²מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית. המכון החרדי למחקרי מדיניות, 2017. נתונים: סקר חברתי לשנת 2013 של הלמ"ס (בני 20 ומעלה).

התנדבות ועזרה הדדית

ציווי הלכתי ונורמות קהילתיות חברתיות

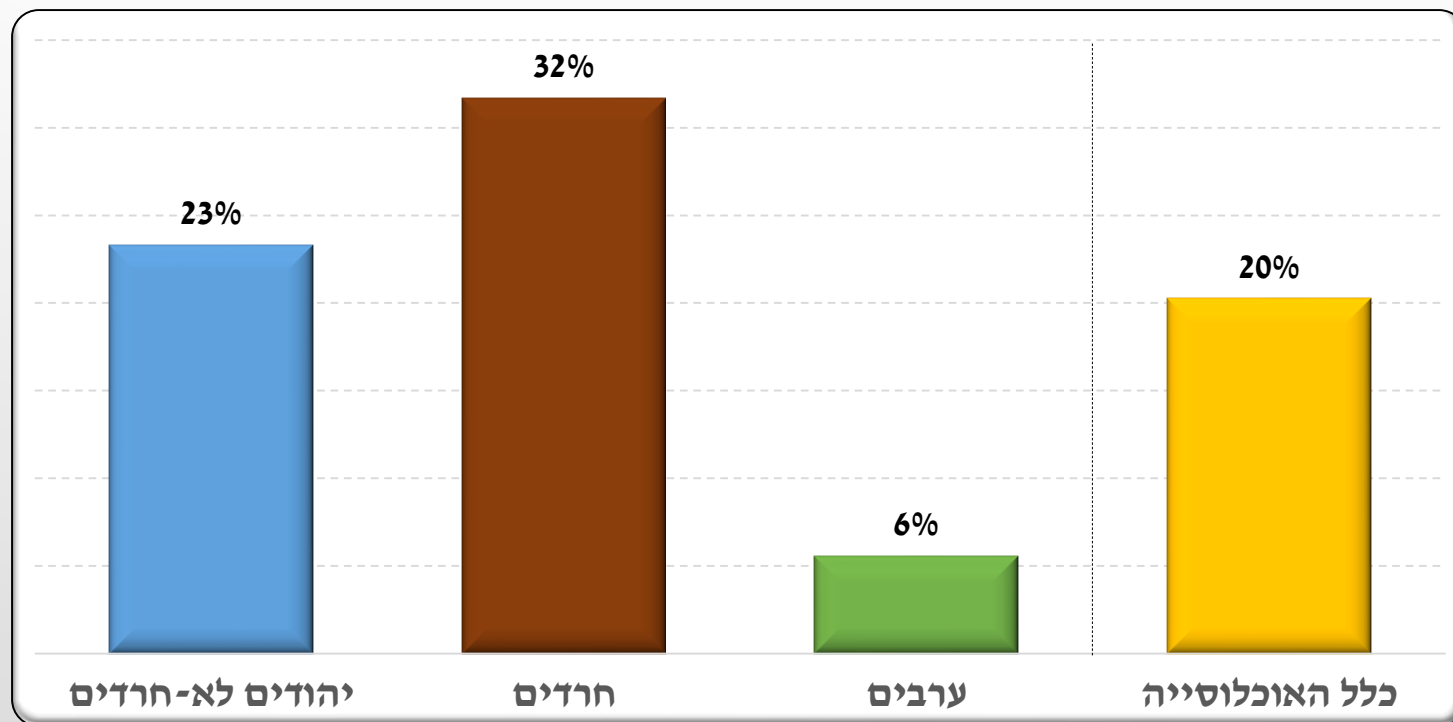
מאפייני ההתנדבות בחברה החרדית

- התנדבות כמצווה וחסד
- נורמות של 'מועדון חברתי' לנזקים
- דגש על סיוע
- רווחת התנדבות פרטית (לא דרך ארגונים)

קהילה סגורה,
קהילה נזקקת
וגישה הלכתית

דגש על סיוע לקהילה

שיעור המתנדבים

”אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמַר חֲזָק” (ישעיהו, מ"א, ו')

הלוואות ללא ריבית

ציווי הלכתי ונורמות קהילתיות חברתיות

- דרך לחלוקת עושר בתוך הקהילה המסייעת לתזרים המזומנים

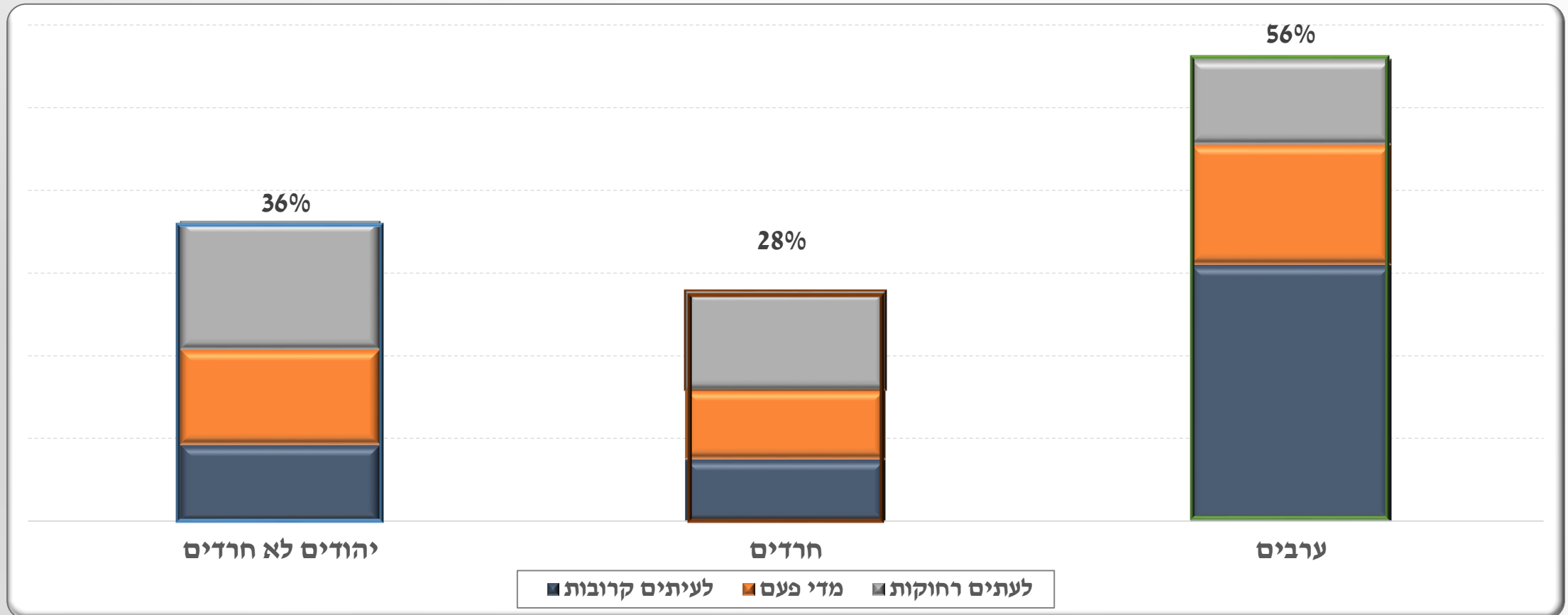
- הלוואות ללא ריבית

”אל-תקח מאתו נשך ותרבית, ויראת מאלהיך; וחי אחיך, עמך” (ויקרא, כה, לו)

- הלוואות באמצעות גמ”חים וישירות בין פרטים

שיעור נמוך יחסית מהחרדים חשו עניים במהלך חייהם

שיעור האנשים שהשיבו שאי-פעם חשו שהם עניים

השימוש במזומן רווח בחברה החרדית

באיזו מידה (ומתי) אמצעי
התשלום המתקדמים
(הדיגיטאליים) שנבנית להם
תשתית בימים אלה, רלבנטיים
לחברה החרדית

➤ **רמות הכנסה נמוכות מאוד** – לכן, שימוש במזומן כלי לניהול כלכלי נכון של משק בית

➤ **משפחות ברוכות ילדים** – ילדים מבצעים חלק מהקניות

➤ **ההתנהלות היומיומית באמצעות חשבון בנק היא חלקית**

- אי שימוש בתכניות חסכון בנקאיות בשל הקפדה הלכתית
- חלק מהמשפחות אף אינן מחזיקות בחשבון בנק

➤ **רווח סיוע הדדי בקהילה (הלוואות ותרומות)**

- כולל מתן בסתר
- תרומות והלוואות בין פרטים מתבצע לרוב במזומן

➤ **השימוש בטכנולוגיות החדישות אינו רווח**

תודה על ההקשבה

ניצה (קלינר) קסיר

nitsa@machon.org.il